

the «good boy's» way of talking in the political leaders' official speeches for the purpose of building up allusions to the concept of positivity conveyed in the American Western novel.

Key words: political myth, national symbol, concept of the positive, the Western, speech characteristics.

Стаття надійшла до редколегії
02.04.2014 р.

УДК 811'1

Олена Соловцова

Іллокутивні предикати в семантичній класифікації предикатів

У статті досліджено семантичні класифікації предикатів в українському та зарубіжному мовознавстві. Розглянуто диференційні ознаки іллокутивного предиката як носія основного інтенційного смислового навантаження, що використовується для досягнення мети комунікативного акту. На основі аналізу семантико-структурних та прагматично-функційних особливостей вживання іллокутивних предикатів з'ясовано їхнє місце в семантичних класифікаціях предикатів.

Ключові слова: предикат, іллокутивний предикат, семантична класифікація, семантичний предикат.

Постановка наукової проблеми та її значення. Підвищення уваги сучасних мовознавців до когнітивної лінгвістики та орієнтація мови й мовлення на найменування явищ дійсності, які формуються в свідомості мовців на основі їхнього життєвого та комунікативного досвіду, пов'язані з наявністю різних лексико-семантичних засобів, що використовуються для відображення інтенцій мовця в реченні. Враховуючи, що основною синтаксичною одиницею речення є предикат, його роль у комунікативному акті як засобу експлікації думок, емоцій та уявлень мовця є суттєвою. Іллокутивний предикат (далі – ІП) як носій лексико-семантичного та експресивно-інтенційного змісту потребує з'ясування його місця в системі семантичних предикатів у сучасному мовознавстві, у чому й полягає **актуальність** статті.

Незважаючи на наявність різних класифікацій предикатів (дослідження Ю. Д. Апресяна, Н. М. Арват, Н. Д. Арутюнової, Т. В. Богданова, Т. В. Булигіної, З. Вендлера, І. Р. Вихованця, С. Діка, А. П. Загнітка, Дж. Лайонза, О. В. Падучевої, О. Н. Селіверстової, Ю. С. Степанова, У. Чейфа та ін.), на сьогодні немає єдиної загальноприйнятої класифікації та досі не визначене місце ІП у ній, оскільки ІП різняться не лише змістовним та експресивним наповненням, а й відмінностями у використанні та поняттєвою сферою застосування в українській та англійській мовах. Це пов'язано з тим, що не існує чітких критеріїв віднесення предиката до певного типу (модальний, іллокутивний, семантичний тощо). Окрім того, саме поняття предиката не є остаточно вивченим, що уможлиблює різностороннє трактування цього терміна. Отже, постає проблема визначення місця ІП як одного з важливих понять українського та англійського синтаксису в наявних семантичних класифікаціях предикатів на основі тих диференційних ознак, які покладені в основу кожної з них, що й становить **мету** нашого дослідження. Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

1) дефінувати поняття «іллокутивний предикат»;

2) проаналізувати семантичні класифікації предикатів, наявні в українському та зарубіжному мовознавстві;

3) на основі семантико-структурних та прагматично-функційних особливостей уживання ІП з'ясувати його місце в аналізованих семантичних класифікаціях предикатів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Диференційними ознаками ІП є націленість на досягнення мети комунікації, конвенційність, прагматично-функційна спрямованість тощо. Семантична структура ІП передбачає наявність компонентів, які є засобом вираження інтенцій мовця, у них закладені прагматичні характеристики, що конкретизуються в мовленнєвому акті.

В українському, як і переважно в європейському мовознавстві, в основу класифікації семантичних предикатів покладено диференційні ознаки стану та дії. Так, на думку І. Р. Вихованця, за своїми параметрами предикати слід поділяти на два найбільш узагальнених класи: предикати дії та предикати стану [6], А. П. Загнітко називає їх активними і статальними предикатами [7], на предикати дії і предикати стану поділяє всі дієслівні предикати Ф. С. Бачевич [4]. П. Бінкерт первинним поділом предикатів вважає поділ за ознакою нестатальності (або інгресивності) і статальності (або конгресивності) [12]. Відповідно до цієї узагальненої класифікації ІП як носій комунікативного наміру адресанта можна кваліфікувати і як предикат дії зі значенням активного діяча, від якого походить дія (*I все ж у шапковий гурток Порфир відмовився записатись, хоча раніше мав такий намір* (О. Гончар «Бригантина»); ... *Mr Goodchild walked up to the old man and demanded the book now...* '...Містер Гудчайлд підійшов до старого і почав вимагати негайно повернути книгу...' (W. Golding «Darkness Visible»)), і як предикат стану, пов'язаний із носієм певного стану (*Він [Гнат] вельми здивований, що його кличуть до телефону* (Ю. Мушкетик «Біла тінь»); *We [Mr and Mrs Tuckle] are grateful for what you do, sir Deeply...* 'Ми [містер і місіс Такл] вдячні Вам, містере Діплі, за те, що Ви робите' (M. Amis «Dead Babies»)).

У. Чейф на матеріалі англійської мови розрізняє чотири групи предикатів: дії, стану, процесу та процесу-дії. З-поміж предикатів стану і дії відповідно до відсутності аргументів мовознавець додатково виділяє амбієнтний (всеохопний) стан та амбієнтну дію [10, с. 114–121]. Таке визначення чотирьох основних груп та двох додаткових підгруп предикатів, за теорією У. Чейфа, зумовлене характером супровідних іменників-аргументів. Так, предикат дії потребує іменника із семантичною функцією діяча, що стосується назв істот; предикат стану супроводжується іменником – носієм стану; предикат процесу сполучається з аргументом на позначення особи чи предмета, які змінюють свій стан; предикат процесу-дії виявляє подвійну сутність: як процес він викликає зміну стану іменника-пацієнта, а як дія вказує на те, що робить діяч [10, с. 114–121].

Семантична класифікація, що її представив З. Вендлер, ґрунтується на характеристиці предикатів щодо співвідношення денотата з часовою віссю. Критеріями для розмежування предикатів дослідник обирає можливість використання у тривалій формі, здатність сполучатися з обставинами часу. За цими ознаками науковець розмежує: предикати діяльності (activity), виконання (accomplishments), стану (states) і досягнення (achievement) [14].

Дж. Лайонз постулює поділ предикатів на п'ять типів: предикати діяльності, процесу, стану, акту, події. Підґрунтям для подібного розмежування є виокремлені дослідником пари ознак, на основі яких і визначається належність предиката до певного класу, а саме: статичність/динамічність, тривалість/миттєвість, контрольованість/неконтрольованість ситуації. Подібна класифікація має на меті передусім поділ дієслівної лексики на статичну і динамічну [13, с. 485].

На основі вищепроаналізованої узагальненої класифікації (поділ предикатів на предикати дії та предикати стану) І. Р. Вихованець розробив більш конкретизовану модель типології предикатних знаків, у якій виокремлено шість семантичних типів предикатів: предикати дії (*Він надіслав мені листа; We carefully cleaned the room*), процесу (*Парубочий голос з роками грубішає; The limes are in blossom*), стану (*На душі було надзвичайно легко; He hates his job*), якості (*Від пережитого горя чоловік став сивим; They are closely resemble each other*), кількості (*Грому багато, дощу мало; A lot of flowers*) та локативні (*Микола мешкає у столиці; My relatives live in London*) предикати [5, с. 93–111].

ІП як лексико-граматична категорія входить до структури речення, визначаючи сполучуваність його компонентів та їхнє семантичне тлумачення. Щоб зрозуміти місце ІП в семантичній класифікації предикатів, потрібно встановити, чи є ІП підвидом семантичного предиката, чи його іллокутивність визначається функційним використанням у реченні, і він діє як самостійний вид предиката. Семантичний предикат розглядають (Ю. Д. Апресян [1], І. Р. Вихованець [7], Ю. С. Степанов [9] та ін.) як дієслово (*Я керую великою компанією; I promise to help him with that difficult task*) або іншу частину мови: іменник (*Розум – це перемога; Knowledge is power*); прикметник (*Він – черговий; He is innocent*) тощо. Розгляд класифікацій семантичних предикатів показує, що ІП не виокремлюються як окремий вид семантичного предиката. Це пов'язано з тим, що ІП є засобом вираження комунікативного наміру, а тому його значення характеризується умовами функційного вживання. Однак встановлено, що досліджені класифікації предикатів передбачають розподіл предикатів залежно від наявності певних ознак, які дають нам змогу виділити місце ІП в кожній з аналізованих класифікацій.

Виявлено, що за формально-граматичними ознаками предикат в українській та англійській мовах найчастіше виражений дієсловом. Цю думку висловлює І. Р. Вихованець [7], вважаючи, що таке частининомовне розмежування предикатів пов'язане з умовами їхнього функціонування в реченні, зокрема вживанням предиката як носія основного інтенційного смислового навантаження, що використовується для досягнення мети комунікативного акту. І. Р. Вихованець досліджує предикат у зв'язку з двома основними функціями мови: когнітивною і комунікативною. Саме комунікативно-когнітивна спрямованість властива іллокуціям комунікативного акту. У зв'язку з цим предикат у складі речення, за І. Р. Вихованцем, може набувати іллокутивності. ІІ служить засобом вираження інтенцій мовця: згоди, незгоди, прохання, критики, покарання та ін., а тому ІІ можна розглядати як вид семантичного предиката, поняттєвою сферою якого є комунікативний намір та який характеризується емоційно-експресивним забарвленням, національно-культурною маркованістю. Наприклад, висловлення *Мені дуже шкода* в українській мові вживається для вираження суму через нездатність змінити обставини чи допомогти або сорому через скоєні дії: *Я [Зінаїда Петрівна] вже й від Валерія Івановича це приховую, бо повернеться зі школи геть виснажений, просто аж шкода його, такий нервовий став...* (О. Гончар «Бригантина»); *Шкода, коли ті, хто пише історію, керуються негідними й дрібними почуттями помсти й ворожнечі* (П. Загребельний «Євпраксія»).

В англійській мові висловлення *I am sorry* може містити додаткову іллокутивну ознаку, коли воно вживається як спроба уточнити інформацію, наприклад, якщо людина не почула або не зрозуміла питання. У цьому випадку ІІ буде містити сему «вибачення/перепрошення», а не сему «шкода»: *I [Nicholas] am sorry. Look, Mr. Conchis, I just know that I am not psychic. I've never had a psychical experience in my life. 'Вибачте, містере Кончісе, але я не володію екстрасенсорними здібностями. Я ніколи не спілкувався з духами'* (Jh. Fowles «The Magus»).

В основі класифікації предикатів лежить семантична ознака. Предикатом може виступати не лише дієслово, а й прикметник, іменник та ін. Ю. Д. Апресян [1] класифікує предикати відповідно до тих функцій, які вони виконують у реченні, а це дає змогу вважати їх ІІ, у результаті чого класифікація Ю. Д. Апресяна є комунікативно-орієнтованою: функція дії – предикат виражений дієсловом (*ображатися, скаржитися; to bless, to curse*); функція властивості – предикат виражений прикметником (*вона – розумна, слава – невічна; love is wonderful, man is brave*); функція номінації – предикат виражений іменником (*кров – не водиця, сон – це мрія; his face is a mask, his opinion is a lie*).

Основна кількість семантичних предикатів, що ми їх проаналізували в обох досліджуваних мовах, характеризується спільним значенням дії/бездіяльності: *прощати, критикувати; to apologize, to forgive* та ін. Але акцентування лише на лексико-семантичних ознаках предикатів (дієслова оцінки, стану, переконання тощо) не враховує наявності у складі предиката інших елементів, як наприклад, інтенції мовця, національно-культурний компонент, функційна маркованість. Цієї ж думки дотримується Ю. С. Степанов, який виділяє три групи семантичних предикатів, що є універсальними для всіх мов: предикати сутності, стану або властивості і предикати відношення [9]. Загалом на основі аналізу десяти логічних категорій Арістотеля науковець виокремив десять типів предикатів: «сутність» (*Його мрія – літати*), «кількість» (*Справ багато*), «якість» (*Трава – зелена*), «відношення» (*Він мені не товариш*), «місце» (*Друзі – поруч*), «час» (*Збори – сьогодні*), «положення» (*Дитина сидить*), «стан» (*Мені боляче*), «дія» (*Хлопець читає книгу*), «відчуття (страждання)» (*Мене лихоманить*) [9, с. 121, 149–160].

Отже, повернемося до аналізу виокремлених науковцем трьох універсальних типів предикатів. Предикати стану і відношення відрізняються від предикатів сутності за різними ознаками. Так, предикат стану може характеризуватися статичністю (*він мертвий; він хворий; he is not alive; he is ill*) і нестатичністю (*він вибачається; вона клянеться; he makes excuses; she begs*), а предикат відношення – позитивним (*він погоджується; вона вітає; he agrees; she congratulates*) та негативним забарвленням (*він зневажає; він гнівається; he scorns; he is angry*). Наведені приклади підтверджують, що будь-який із видів семантичних предикатів сутності, стану або властивості й відношення може бути іллокутивним залежно від умов комунікації, у яких його застосовує мовець, та комунікативних намірів мовця: *Умовили її забрати Василька, і хоч вагалася спершу, бо не знала, як вітчим зустріне пасинка, проте згодилась-таки...* (О. Гончар «Бригантина»); *The police reported me to the Archbishop and the Archbishop forbade me to preach any more. 'Поліція повідомила про мене архієпископу, а архієпископ заборонив мені проповідувати'* (G. Greene «The Honorary Consul»).

Л. В. Щерба виділяє такі види семантичних предикатів: 1) предикат дії або процесу; 2) предикат стану; 3) предикат якості [11, с. 8]. Науковець зазначає, що предикат дії або процесу виражається дієсловом. Якщо це дієслово є способом вираження комунікативного наміру, його можна вважати іллокутивним, наприклад: *He дивлячись на ці наші гострі розбіжності, Марта все-таки запрошує мене [Павла] на вечерю* (У. Самчук «На твердій землі»); *Priscilla had been much relieved when I [Brad] had agreed to go and fetch these objects, to which she seemed to attach an almost magical significance.* «Прісцилла заспокоїлася, коли я [Бред] погодився привезти її речі, які мали для неї майже магічне значення» (I. Murdoch «The Black Prince»).

Предикат стану виражається за допомогою зв'язки та слова на позначення категорії стану. Якщо цей предикат служить вираженню інтенційного наповнення речення, то він залежно від умов комунікації є іллокутивним, наприклад: *Євпраксія була йому [Вельфу] вдячна: відкрив остаточно, що сподівань тут для неї не було* (П. Загребельний «Євпраксія»); *I [Arnold] was horribly upset at the sight of Priscilla, but of course there was no question of changing my plans.* «Я надзвичайно засмутився, побачивши Прісциллу, однак, ясна річ, я не збирався змінювати плани» (I. Murdoch «The Black Prince»).

Набуття іллокутивності властиве також предикатам якості, що виражаються в реченні зв'язкою з прикметником, наприклад: *Вона обернулася до нас, сповнена докору й пристрасті, наче ми були винні в усіх лихах планети* (О. Гончар «Твоя зоря»); *He [Pedigree] was surprised to find how grateful he was to the sun for his mercy and that there was a little while to wait until the children came.* «Педігрі із здивуванням зрозумів, наскільки він був вдячний сонцю за цю милість і за те, що залишилося так небагато часу до повернення дітей» (W. Golding «Darkness Visible»).

Отже, конкретні типи предикатів Л. В. Щерба пов'язує з певними формальними засобами вираження, зазвичай, із частиномовним класом слів, кожен з яких може характеризуватися іллокутивністю.

За Н. М. Арват, окрім розмежування семантичних предикатів на предикати стану, процесу та якості або відношення, можна виокремити їхні підтипи: активний предикат і статальний предикат [2, с. 39–40]. Обидва види предикатів є комунікаційно-орієнтованими, а тому можуть характеризуватися як іллокутивні. Так, активний предикат поділяється на три основні види: предикат дії (*Він переконує присутніх, використовуючи всю свою харизму; I ponder my happy thoughts*), предикат руху (*Він опускається все нижче; They are falling in the abyss of despair*) і предикат процесу (*Він гнівається; They are merrily laughing*). Статальний предикат поділяється на дев'ять підтипів, кожен з яких може виражати іллокутивну мету залежно від умов комунікації: предикат буття, стану, ставлення, модальності, наявності (або відсутності), сприйняття, володіння, належності (до), детермінації та ідентифікації. Наприклад, предикат модальності в українській мові: *Ми ж домовлялися про зустріч, а ти підвів мене; Я ж попереджала, щоб ти не втручався* виражає іллокутивну мету «докору». В англійській мові предикат модальності залежно від умов комунікації може виражати можливість (*can, may*), обов'язковість (*must, have to*), необхідність (*need*), пораду (*should*) та ін. Наприклад: *If they [people] are sick then we help them or find people who can help them.* «Якщо вони [люди] хворі, ми допомагаємо їм самі або знаходимо людей, які можуть допомогти» (W. Golding «Darkness Visible»); *A man must have something to guard.* «Людина повинна мати щось, щоб оберігати» (G. Greene «The Honorary Consul»); *It was typical of Matty's jagged and passionate character that once he had decided to go away he should go as far as humanly possible.* «Для зламаного і палкої натури Метті було природно: якщо він прийняв рішення поїхати, то він має поїхати настільки далеко, наскільки це можливо» (W. Golding «Darkness Visible»).

Загальна система предикатів, на погляд А. П. Загнітка, характеризується такими підкласами: 1) предикати дії (фізичного, мовленнєво-мисленнєвого спрямування тощо); 2) предикати руху; 3) предикати процесуальні; 4) предикати існування; 5) предикати стану; 6) предикати володіння, належності; 7) предикати сприйняття; 8) предикати місцезнаходження або статальної локалізації; 9) предикати кваліфікації; 10) предикати якісної характеристики (детермінації); 11) предикати тотожності; 12) предикати відношення; 13) предикати модального відношення [7, с. 611]. У поданій детальній, на наш погляд, класифікації місце III можна простежити більш виражено порівняно з іншими проаналізованими класифікаціями, оскільки дослідник акцентує увагу в наведеній класифікації на предикаті не лише фізичної дії, а й дії мовленнєво-мисленнєвого спрямування: *Так було колись, коли він [Михайло] нічого не мав, тепер би він не покотився, принаймні з великої гори, з маленьких горбків ще міг, але запевняв усіх, що може загриміти й з найвищої гори* (Ю. Мушкетик

«Біла тінь»); *But I [Arnold] beg you [Julian] not to leave me now.* 'Я благаю тебе, не йди від мене' (I. Murdoch «The Black Prince»).

Дослідниця О. В. Падучева [8] виокремлює два види предикатів: ментальні предикати, виражені дієсловами металних властивостей (*розуміти, обмірковувати; to suggest, to guess*), та предикати на позначення розумової діяльності й розумового стрибка (*впізнавати – впізнає – впізнав/впізнала; to forget – forgot – forgotten*). Однак, незважаючи на те, що класифікація О. В. Падучевої передбачає врахування лексико-граматичних ознак дієслів, вона, на нашу думку, не відображає всього поняттєвого простору українських та англійських дієслів, акцентуючи увагу лише на дієсловах ментального характеру, а тому потребує подальшої розробки.

Висновки. Дослідження місця ІІ у семантичній класифікації предикатів показує, що дієслівним предикатам належить вагоме місце в синтаксичній структурі українського та англійського речень. Дієслова на позначення комунікативного наміру належать до ІІ. Встановлено, що в запропонованих класифікаціях семантичних предикатів ІІ не виділяється як окремий вид предиката. Однак дослідження дає змогу зробити висновок, що будь-який вид семантичних предикатів (стану, властивості, дії, якості та ін.) може набувати значення іллокутивного, якщо в умовах комунікації він слугує для вираження інтенцій, почуттів, поглядів, переконань мовця. Отже, ІІ у класифікації семантичних предикатів виступає не як підвид семантичного предиката, а як комунікативно-орієнтований семантичний предикат функційного та інтенційного спрямування.

Джерела та література

1. Апресян Ю. Д. Фундаментальная классификация предикатов и системная лексикография [Текст] / Ю. Д. Апресян // Грамматические категории: иерархии, связи, взаимодействие : материалы междунар. науч. конф. – СПб., 2003. – С. 7–21.
2. Арват Н. Н. Семантическая структура простого предложения в современном русском языке [Текст] / Н. Н. Арват. – К. : Вища шк., 1984. – 159 с.
3. Арват Н. Н. Компонентный анализ семантической структуры простого предложения : текст лекций [Текст] / Н. Н. Арват : Черновиц. гос. ун-т, каф. рус. яз. – Черновцы : Черновицкий ун-т, 1976. – 68 с.
4. Бацевич Ф. С. Функционально-ономасиологическая типология русских предикатов [Текст] / Ф. С. Бацевич // Русское языкознание. – К., 1991. – Вып. 22. – С. 14–15.
5. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови [Текст] / І. Р. Вихованець ; АН України, Ін-т укр. мови. – К. : Наук. думка, 1992. – 224 с.
6. Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення [Текст] / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка; АН УРСР Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, 1983. – 219 с.
7. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис [Текст] / А. П. Загнітко. – Донецьк : БАО, 2011. – 992 с.
8. Падучева Е. В. Выводима ли способность подчинять косвенный вопрос из семантики слова? [Текст] / Е. В. Падучева // Логический анализ языка. Знание и мнение. – М. : Наука, 1988. – С. 33–46.
9. Степанов Ю. С. Имена, предикаты, предложения: семиологическая грамматика [Текст] / Ю. С. Степанов. – 3-е изд. – М. : УРСС, 2004. – 360 с.
10. Чейф У. Значение и структура языка [Текст] / У. Чейф. – М. : Прогресс, 1975. – 482 с.
11. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность [Текст] / Л. В. Щерба. – Л. : Наука, 1974. – 428 с.
12. Binkert P. The Cognitive Foundations of Language: Semantic and Syntactic Categories in Universal Grammar [Text] / P. Binkert. – Troy, 1996. – P. 85
13. Lyons J. Semantics and Grammar [Text] / J. Lyons // Semantics. – Cambridge : Cambridge university press, 1979. – Vol. 2. – 597 p.
14. Vendler Z. Verbs and Times. Facts and Events [Text] / Z. Vendler // Linguistics in philosophy. – Ithaca, New York, 1967. – P. 95–147.

Соловцова Елена. Иллокутивные предикаты в семантической классификации предикатов. В статье исследованы семантические классификации предикатов в украинской и зарубежной лингвистике. Рассмотрены дифференциальные особенности иллокутивного предиката как носителя основной интенциональной смысловой нагрузки предложения, который используется для достижения цели коммуникативного акта. На основе анализа семантико-структурных и прагматико-функциональных особенностей употребления иллокутивных предикатов определено их место в семантических классификациях предикатов. Установлено, что иллокутивные предикаты не выделяются как отдельный семантический тип предиката, так как исследуемые предикаты являются способом выражения коммуникативной цели, а поэтому их значение характеризуется усло-

виями функціонального використання. В класифікаціях семантичних предикатів іллокутивний предикат виступає як семантичний предикат функціональної і інтенціональної направленості.

Ключевые слова: предикат, іллокутивний предикат, семантична класифікація, семантичний предикат.

Solovtsova Olena. Illocutionary Predicates in Semantic Classification of Predicates. The article provides the investigation of predicate classifications in home and foreign linguistics. The distinctive features of illocutionary predicate as a bearer of basic intentional meaning of the sentence, which is used to attain the goal of speech act are analyzed. On the basis of the semantic-structural and pragmatic-functional analysis of the usage of illocutionary predicates their position in semantic predicate classifications is differentiated. It is determined that illocutionary predicate isn't defined as an individual type of semantic predicate as the analyzable predicates express the communicative purpose therefore their meaning is characterized by the conditions of functional usage. In semantic classifications of predicates illocutionary predicate functions as semantic predicate of functional and intentional direction.

Key words: predicate, illocutionary predicate, semantic classification, semantic predicate.

Стаття надійшла до редколегії
30.03.2014 р.

УДК 811.111:81'26

Ліна Сорокіна

Етапи розвитку динамічної моделі діалогічної маніпулятивної ситуації

У статті встановлено, що на комунікативному рівні мовленнєва маніпуляція в англomовному діалогічному дискурсі вербалізується в маніпулятивній ситуації. Динамічна модель діалогічної маніпулятивної ситуації представлена трьома етапами: домовленнєвим, мовленнєвим, постмовленнєвим, що дає змогу пояснити перебіг її розвитку, а також можливі зміни сценарію за рахунок внутрішніх механізмів та зовнішніх чинників.

Ключові слова: діалогічна маніпулятивна ситуація, динамічна модель, домовленнєвий етап, мовленнєвий етап, постмовленнєвий етап.

Постановка наукової проблеми та її значення. Маніпуляція як вид прихованого мовленнєвого впливу – універсальне явище, яке можна виявити у всіх соціально значимих сферах життя людини. Діалогічний дискурс демонструє безліч можливостей для здійснення маніпулятивного впливу над адресатом і надає обширний матеріал для досліджень. Аналіз реалізації мовленнєвої маніпуляції в англomовному діалогічному дискурсі здійснюється за допомогою розробленої автором динамічної моделі маніпулятивної ситуації, в якій виокремлюються домовленнєвий, мовленнєвий та постмовленнєвий етапи. Отже, метою статті є вивчення дій комунікантів та результату маніпулятивного впливу в контексті його динамічних характеристик.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів.

Однією з характеристик діалогічної маніпулятивної ситуації є її динаміка, яка становить собою хід розвитку, зміни мовленнєвої маніпуляції під впливом її внутрішніх механізмів, а також зовнішніх чинників. Проаналізувавши динамічну модель конфліктної ситуації І. І. Гулакової [2, с. 40–41], фазову модель розвитку ситуації неправди О. І. Морозової [3, с. 224], а також модель розвитку мовленнєвої події Ю. С. Степанова [4, с. 249], ми виокремили три етапи діалогічної маніпулятивної ситуації (далі – ДМС), що відображають суттєві моменти розвитку мовленнєвої маніпуляції від її виникнення до наслідків.

А. Домовленнєвий етап можна визначити як процес формування прихованої конфліктної ситуації – накопичення та загострення суперечностей у міжособистісних стосунках через розходження інтересів, цілей та / або цінностей комунікантів. Цей етап також охоплює прогнозування та оцінювання альтернатив, а тому не завжди виражений вербально. Підкреслимо, що все сказане стосується адресанта маніпулятивної дії; для адресата, який націлений на кооперативне спілкування, ця фаза залишається прихованою.